

Filosofborgermesteren

//

//]]]]> //]]>

ESSAY: Hva ville Platon ha sagt om en borgermester som poserer i superheltekostyme og viser frem kroppens mindre fornemme del?

Av Kenneth Wangen

Selv om den tidligere borgermesteren i Bogotá, Antanas Mockus, ligner på en blanding av presten Ludvig Nessa og en matteprofessor, er det filosofi han har mastergraden i. Det gjør ham ganske ensom i et yrke som, i hvert fall i vår del av verden, synes teppebombet av statsvitere. Det var nok ikke helt Mockus Platon så for seg med sin filosofkonge, faktisk er det helt andre assosiasjoner enn platonsk dannelse som kommer til bevissthet ved Mokus' sære politiske metoder.

Historien om de sære metodene som skulle lede Mockus helt frem til deltagelse i den colombianske presidentvalgkampen, begynner allerede da han i 1993 var rektor på det nasjonale universitetet i Bogotá. Under en tale som ble avbrutt av en gjeng buende studenter som også inntok scenen, bestemte Mockus seg for å åpne beltespennen, dra ned buksa, snu seg og vise hele «baksrevet» for å få oppmerksomheten deres (hvilket han ifølge *Time Global Magazine* også fikk).

Om det ikke ble storm rundt Mockus umiddelbart etter optrinnet, ble det i hvert fall det etter at hendelsen ble vist på riksdekkende tv. En student hadde filmet hendelsen, og Mockus ble tvunget til å trekke seg fra rektoratet med umiddelbar virkning. Året etter stilte han til valg som borgermester og vant overraskende. Det ble starten på en merkelig politisk karriere.

Proto-kynikeren

Det er enkelt å assosiere, nok også å nedvurdere Mockus' handling, med noe vulgært som heller burde plasseres innenfor en esoterisk gren av performancekunsten. I hvert fall ikke i politisk filosofi. I så fall kan man også si at en filosof var den store pionér innenfor performativ kunst, da han under Sokrates' gjennomgang av *Eros* bestemte seg for å dra ned buksa og leke med sine edle deler i all offentlighet: *Diogenes fra Sinope* (ca. 400 til 325 f.kr.). Som grunnlegger av den cyniske skolen var det en del av Diogenes «lære» at han stadig var å se spradende naken rundt på agoraen. Det fortelles også at han en gang under en dialog, da Sokrates var midt i redegjørelsen for sjelslæren, fikk mye oppmerksomhet fordi han pøbelaktig begynte å pille seg i nesa.

Heller enn å fokusere på det protokunstneriske aspektet ved Diogenes' mange *stunts* må man, for å forstå den egenartede posisjonen filosofen Peter Sloterdijk tillegger ham, klargjøre hvordan han kontrasterer den antikke cynisme (cynisme med c) fra den *moderne* kynismen (kynisme med k).

Den moderne kynismen kan illustreres med én setning: «Man vet meget godt at det man gjør er galt, men man gjør det allikevel.» Den er bevisstheten i den såkalte postideologiske tiden, når det synes å være en grunnleggende motsetning mellom det man tenker og det man gjør. En uoverskridelig kløft det for subjektet gjelder å dekke over med alle mulige midler. Man er imot krig, men vil samtidig ikke fremstå som feig; man ser seg fri til å nyte rødt kjøtt, men bare hvis man kompensere ved å lide seg gjennom en joggetur etterpå. Man snakker om muligheten av en annen verden, men handler («shopper») slik at akkurat den samme opprettholdes. Den er dermed et grunnleggende paradoksalt selvforhold: resignasjonen og engasjementet side om side, næret av en skizoid, bedragersk bevissthet. Som falsk opplyst bevissthet innbiller den seg å være kritisk, mens den ikke prøver å endre noe som helst.

«Som en hund»

Hos cynikeren med c er det derimot et nærmest skremmende sammenfall mellom tenkning og gjøren. Diogenes hadde ikke noe imot å spise det røde kjøttet sitt rått, rett fra bakken (selvfølgelig uten å legge ut på joggetur etterpå). I sin tolkning av Diogenes er det først og fremst det pantomimiske Sloterdijk legger vekt på. Det «lette trekket på skulderen for å komme tilbake til de mer jordnære ting» (*Kritik af den kyniske fornuft* s. 180). eller som han videre skriver:

Den greske cynisme avdekker den animalske menneskroppen og dens gester som argumenter; den utvikler en pantomimisk materialisme.

Hva betyr det? Cynisme er fysiske gester fremfor tekst, den er jordbunden materialisme fremfor platonsk idealisme, den er munterhetens og latterens fremferd fremfor alvorlighetens utopi. Som den lukkede munnens språk er den et angrep på hele *diskursen*. Det er dens satiriske ulydighet som gir den egenskap av total avvæpning, som gjør dens tenner skarpe, og som må tre inn for ideologikritikken som ikke lenger får tak. «Hundemennesket» Diogenes simpelthen biter (*kyon* er gresk for «hund»). Atferden ga seg naturligvis utslag i en dyrisk askese, men Sloterdijk fokuserer først og fremst på frektheten i bittet. Det er også viktig å nevne at antikk cynisme som beskrevet med Diogenes alltid slo oppover, men det er noe jeg lar ligge i bakgrunnen.

Pantomime på colombiansk

Da Mockus forsøkte å bekjempe Bogotás trafikkproblem, kan man si at han igjen plasserte seg i den materialistiske cynismens tradisjon. Bogota hadde i flere titalls år slitt med en av verdens høyeste trafikkdødeligheter. 1300 personer døde i trafikken hvert år. Mockus startet ikke med loven, for den var det få som respekterte. *Diskursen* rundt en økning av bøtene eller økt kontroll kom man ingensteds med. Han dro det istedenfor ned til «gatenivå» med en direkte pantomime.

Et tiltak den moderne kyniker ikke kan omtale som annet enn «tøvete galskap»: Han omskolerte 420 utdannede politimenn til hvitmalte mimeartister og plasserte dem i Bogotás mest trafikkfarlige kryss. Mimerne hadde som oppgave å henge ut, ikke bare bilister som overtrådte reglene, men også fotgjengere som gikk på rødt. Det skjedde ved å følge dem hakk i hel til de var over veien – av og til fikk de også en skjennepreken (fra den *stumme* pekefingeren). Bilistene ble stoppet på mimetisk vis med hånden og et lurt smil, så vinket videre når det var klart.

Etter hvert ble metoden utviklet slik at bilistene selv interagererte ved at de fikk utdelt grønne og røde skilt, som de brukte for å signalisere akseptabel og uakseptabel trafikkatferd til hverandre. Det er naturligvis vanskelig å måle resultatet av en slik fremgangsmåte og vanskelig også å avgjøre troverdigheten i publiseringen av resultatet (*that's politics...*). Men angivelig skal trafikkdødeligheten i løpet av Mockus' to perioder ha sunket til 600 og dermed med over 50 prosent. (Det kan riktignok ikke bekreftes at tallet har holdt seg i årene etterpå.)

Mockus' resultater

En annen av Mockus sine primitive gester skulle understreke viktigheten av å utdanne flest mulig. Ved stort sett å la andre snakke tok han også da utgangspunkt i materialitetens overtydelige demonstrasjon fremfor å starte med diskursen. Da han skulle passere sikkerhetskontrollen på flyplassen i Bogotá og metalldetektoren pep, ble han bedt om å tømme lommene. Det eneste som ble tatt ut var en nøye plassert blyant han hadde surret en metallbit rundt, hvorpå han møtte de tafatte blikkene med kommentaren: «Dere har funnet våpenet mitt.» Senere ble en overdimensjonert blyant gjort til kampanjesymbolet hans. Replikken kan illustrere den frekke vitsens viktige funksjon i cynismen. Det fortelles at Diogenes gikk rundt på torget i Athen på lyse dagen med en lykt da han ble spurt hva han drev med: «Jeg leter etter mennesker.»

Mockus gjennomførte også flere prosjekter som ikke umiddelbart passer inn i en pantomimisk cynisme, men som allikevel har det demonstrative lettsinnet som kjennetegner cynismen over seg. Som den gangen vannmangelen nådde kritiske tilstander og han opptrådte i en tv reklame sammen med sin kone og viste hvordan man dusjer mest mulig økonomisk. Vannforbruk er kanskje lettere å måle presist enn trafikkatferd, og på kun to måneder gikk forbruket ned med 14 prosent. Selv i 2004, etter Mockus sin andre periode som borgermester, var forbruket 40 prosent av hva det var før «Mockusktratiet», melder [The Guardian](#).

I en av verdens mest korrupte hovedsteder er det lett å tenke at det er latterlig å be innbyggerne om å betale 10 prosent mer i skatt. Mockus ba dem i tillegg om å gjøre det frivillig. Sannsynligvis var det hans karisma og popularitet som gjorde at 63.000 mennesker faktisk betalte inn de 10 prosentene ekstra. Frivillighetsprinsippet gikk igjen da han avholdt «avvæpningsdager» da folk kunne levere inn våpnene sine uten at det fikk juridiske konsekvenser. Og «womens night out only», da det var frivillig for menn å holde seg hjemme. Dette kan nok også ha bidratt til den «lave» mordraten; i det hele tatt er det oppsiktsvekkende at den falt fra 70 per 100.000 innbyggere i Bogota i '93 (da han ble borgermester) til 22 per 100.000 i '03, det året han gikk av etter sin andre periode.

Reclaim the streets?

Mockus' mindre velykkede politiske grep var mange, og de som innvender at hans resultater angår ting på «overflaten» fremfor virkelige strukturelle politiske endringer, har nok delvis rett. Likevel ble han De grønnes presidentkandidat i 2010, og han lå på et tidspunkt an til å vinne valget.

Uansett er nok det mest interessante hvordan han tilsynelatende fikk til endringer på en del områder og at disse endringene ikke startet med selvhøytidelig byråkrati, men med den muntre gesten.